

ESPANTABRUIXES

Santiago Serrano Maya

L'últim cap de setmana d'agost es fa, a la ciutat de Cervera, un Aquelarre, és a dir, una reunió nocturna de bruixes i bruixots, per invocar la presència de Satanàs, el Dimoni o Lluçifer. La diferència entre invocació i oració és la següent: l'oració és un prec per demanar protecció, la invocació és una ordre a un ésser superior perquè es faci present en un lloc determinat; segons aquest precepte en l'aquelarre Satanàs està present en la ciutat, invocat per les bruixes i bruixots.

A l'Aquelarre d'agost, la ciutat estaria sota la presència de les bruixes i de Satanàs.

Per defensar les residències i els seus moradors d'aquestes presències, hi ha diversos mecanismes protectors. Com és sabut un dels punts febles de la casa són les portes i finestres. Per protegir-les s'ha de pintar tot el voltant de color blau-cel, que és el color espantabruixes, la raó és que és un color celestial, el color del mantell de Maria; en general, és la representació de les entitats celestials. Les bruixes, en veure el color blau cel en les finestres i portes, ja no entraran. Al número 117 del carrer Major de Cervera,

encara es pot veure a la façana aquest protector espantabruixes.

Un altre espantabruixes, utilitzat sobretot als Pirineus, és posar a les portes una flor de card cardener, cardiguera, carlina borda o escardassa, també coneguda com a *flor del sol*; la relació amb el sol és evident, és un cercle radiant i de colors grocs. Seria una representació del Sol, aquest és un símbol de llum, i té la propietat d'espantar les tenebres i els éssers de la nit i la foscor.

Un altre espantabruixes i defensor de la casa són les ferradures: han de tenir set claus per raons místiques i la seva posició en la porta determinarà si és un element protector o portador de sort. Si la ferradura està clavada cap a dalt és per rebre els beneficis i protecció dels éssers superiors, aleshores és un amulet protector. Si està cap per avall, és per donar sort i benestar als de la casa, la ferradura vessa auguris de benaventurança als habitants de la casa.

Un lloc perillós per on poden entrar bruixes i altres éssers malèfics és la teulada. El primer indret on es posen elements protectors és als alars, en ells es poden trobar diferents espantabruixes,

Flor del sol (Carolina acaulis).

els més comuns són els anomenats *dents de llop*; que poden ser físics en forma de serra dentada o pintats en l'alar. Els físics estan fets amb rajoles que sobresurten de la façana, formant una serra. També és possible trobar dents de serra pintades en els elements, com rajoles, que formen l'alar. El principi és que les bruixes, malgrat ser criatures de la foscor i del que és misteriós, tindrien por o respecte a altres ents també perillosos i llegendaris com els llops. Les dents de llops o de serra són una representació sintètica del mític animal. Quan es troben, dins de l'extens paisatge de la cultura popular, les dents de serra són representacions del llop. Alars amb dents de serra es poden trobar al carrer Barcelona, alguns desvirtuats per cables de l'electricitat posats per Endesa, i al carrer Travesser.

A dalt del tot de la teulada es troba el carener; en el cas de Cervera la teulada hauria d'estar feta per teules àrabs; el carener estarà format per les teules cobertores, també anomenades teules careneres. Abans s'agafaven amb morter de calç. A l'extrem del carener i a les antigues cases i masies es poden encara trobar espantabruixes *cua de gall*; formada per dos retalls de teules i un de rajola recta. Una altra vegada es troba el gall com a símbol solar; els galls són els heralds del Sol, anuncien la seva sortida i l'albada. Són un element suficientment poderós per espantar les entitats de la nit.

Per últim, el punt més conflictiu de la protecció de la llar són les xemeneies; així com les portes i finestres es poden tancar de diferents formes i la teulada no deixa de ser un element clos; la xemeneia ha d'estar oberta per la sortida dels fums i es converteix en el punt més feble de l'habitança i per on poden entrar les entitats de la nit, tant malèfiques com, a vegades i en dates molt senyalades, benèfiques.

Hi ha diferents espantabruixes, des dels senzills càntirs posats boca avall coronant les xemeneies i que tindrien

Dents de llop.

Cua de gall.

el mateix sentit de donar protecció i d'impedir l'entrada a entitats perilloses que la ferradura; les pedres punxegudes i còdols que coronen les xemeneies del Pirineu d'Aragó; i, la representació de figures grotesques i esgarrioses esculpides en pedra, que servirien per espantar els esperits dolents.

Per a molts, les xemeneies de les cases

dissenyades per Antoni Gaudí; la Pedrera, la Casa Milà o Casa del Drac, Palau Güell, entre altres i en especial les de la Pedrera, tindrien també aquest simbolisme de ser espantabruixes.

Dintre d'aquesta definició, els ous posats en les cimeres de les cases de Salvador i Gala Dalí, són espantabruixes; els ous són el símbol de fecunditat i de la

Casa Salvador i Gala Dalí a Port Lligat.

Xemeneies d'Antoni Gaudí.

prosperitat per excel·lència; és a dir de la vida, l'alegria, en contra de la por i la mort.

El proper últim cap de setmana d'agost Cervera es convertirà en un akelarre, paraula èuscara, que significa *prat del boc*; perquè en aquests rituals el Dimoni es presenta, en forma epifànica, com un gran boc. Tota la ciutat serà ell lloc on apareixerà per invocació aquesta epifania. Potser és això o no, d'aquestes coses mai se sap el tot i com diu la dita molt

coneguda: *Eu non creo nas meigas, mais habelas, hainas* (“Jo no crec en les meigas, però haver-n’hi, n’hi ha”).

Nota: Aquest escrit no fa referència als elements protectors relacionats de forma directa o indirecta amb l'Església com posar palmes, rams i branques consagrades als balcons, finestres i portes; creus fetes amb palmes beneïdes, pans beneïts i altres; l'origen i interpretació és diferent als de la cultura popular.